

RWS BEDRIJFSVERTROUWELIJK

Reactienota Notitie Reikwijdte en Detailniveau Vlakte van de Raan

Actualisatie beheerplannen Natura 2000

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Datum	December 2025
Status	Definitief

Inhoud

1	Inleiding	Fout!
	Bladwijzer niet gedefinieerd.	
1.1	Over de Natura 2000 beheerplannen	Fout!
	Bladwijzer niet gedefinieerd.	
1.2	Over de Vlake van de Raan	4
1.3	Wat kunt u van deze nota verwachten	5
1.4	Opzet van deze Reactienota	5
2	Advies Commissie voor de Milieueffectenrapportage	6
3	Kernpunten uit de ingediende zienswijzen	8
3.1	Participatie / proces	8
3.2	Afwegingskader en beleidskaders (aanleiding, nut en noodzaak)	8
3.3	Juridische en ecologische inhoudelijke punten op NRD	8
4	Aanpassingen in de NRD	9
4.1	Wijzigingen vanuit zienswijzen	9
5	Individuele beantwoording zienswijzen Vlake van der Raan	12
5.1	Zienswijze 1 - id. 105655324	12
5.2	Zienswijze 2 - id. 105639142	19
5.3	Zienswijze 3 - id. 105425719	21

1 Inleiding

Voor u ligt de reactienota van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) ten behoeve van het plan-MER dat wordt opgesteld voor de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Vlake van de Raan. In de NRD staat welke milieueffecten worden onderzocht en hoe dit wordt gedaan. De NRD geeft iedereen de kans om vroeg mee te denken over het milieueffectonderzoek.

De NRD heeft ter inzage gelegen van 11 juni tot 22 juli 2025. Tijdens deze periode kon eenieder een zienswijze indienen. In voorliggende reactienota zijn de ingekomen zienswijzen beantwoord.

Zienswijzen konden zowel schriftelijk, digitaal als mondeling worden ingediend.

Schriftelijke zienswijzen konden worden geadresseerd aan:
*Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, directie Participatie
o.v.v. Natura 2000-gebieden Voordelta en Vlake van de Raan
Postbus 20901
2500 EX Den Haag*

Digitale zienswijzen konden worden ingediend via het reactieformulier op:
www.platformparticipatie.nl.

Tot slot bestond de mogelijkheid om een mondelinge zienswijze te geven. Dit kon door tijdens kantooruren een afspraak te maken via het telefoonnummer (070) 456 96 07.

In totaal zijn er 3 zienswijzen ingediend. Daarnaast is er 1 zienswijze ingediend waarin de naam van de Vlake van de Raan is benoemd, maar die verder inhoudelijk ingaat op de Voordelta. Deze zienswijze is daarom niet opgenomen in voorliggende reactienota.

1.1. Over de Natura 2000-beheerplannen?

Voor elk Natura 2000-gebied in Nederland wordt een beheerplan gemaakt. In dit plan staat wat er nodig is om de natuur te beschermen en te verbeteren. Het gaat bijvoorbeeld over leefgebieden, planten en dieren die in het gebied voorkomen. Rijk en provincies maken deze plannen samen met natuurorganisaties, gebruikers en andere betrokkenen. Zo zorgen we ervoor dat natuur en mens goed samen kunnen gaan.

Voor het opstellen van een nieuw Natura 2000-beheerplan voor de Vlake van de Raan is een milieueffectrapport (MER) nodig. De eerste stap voor dit rapport is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).

1.2. Over de Vlake van de Raan

De Vlake van de Raan ligt in de monding van het Schelde-estuarium, op de overgang van het estuarium naar de volle zee. De Vlake van de Raan wordt gekenmerkt door permanent met zeewater overstroomde zandbanken die maximaal 20 meter diep liggen en twee geulen die het gebied doorsnijden. Het gebied is ongeveer 17.521 ha groot. De Vlake van de Raan is internationaal gezien waardevol vanwege het ondiepe kustwater met permanente overstroomde zandbanken en als leefgebied voor zeezoogdieren en trekvisserij.

1.3. Wat kunt u van deze nota verwachten

In deze Reactienota geeft Rijkswaterstaat antwoord op de zienswijzen die zijn ingediend op de NRD voor het opstellen van het Natura 2000 beheerplan Vlake van de Raan. Indien van toepassing is ook aangegeven of een (onderdeel van een) zienswijze wordt meegenomen in het vervolgproces of zorgt voor een wijziging in de NRD.

1.4. Opzet van deze Reactienota

Alle ontvangen zienswijzen hebben van de directie Participatie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een uniek nummer gekregen. De individuele zienswijzen zijn beantwoord en opgenomen in hoofdstuk 5. Hierbij correspondeert het nummer in de paragraaftitel met het nummer dat de inspreker heeft verkregen van de directie Participatie.

In hoofdstuk 2 is een samenvatting van het advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) opgenomen. In hoofdstuk 3 worden de kernpunten uit de ingediende zienswijzen toegelicht. Hoofdstuk 4 beschrijft de aanpassingen in de NRD naar aanleiding van de zienswijzen. In hoofdstuk 5 worden de zienswijzen individueel beantwoord.

2 Advies Commissie voor de Milieueffectenrapportage

De Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) heeft geadviseerd welke informatie in het MER zou kunnen worden opgenomen ([advies van 18 september 2025](#)). Dit advies is hieronder kort samengevat.

De NRD laat volgens de Commissie MER zien dat de natuur in de Vlake van de Raan onder druk staat. Hoewel oppervlakte en kwaliteit van de natuur in het gebied op z'n minst behouden moeten blijven, verslechtert de natuur voor een deel van de doelen. Zo zijn er aanwijzingen dat de kwaliteit van de permanent overstroomde zandbanken onder druk staat. Voor trekvisen zijn te weinig gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de kwaliteit van het leefgebied en de populatie-omvang. De kwaliteit van het leefgebied van bruinvis, grijze zeehond en gewone zeehond is mogelijk in kwaliteit afgenomen. Voor deze soorten is de doelstelling voor de omvang van de populatie wél gehaald.

Essentiële inhoud voor het plan-MER zoals geadviseerd:

- *Ecologisch systeem als basis voor maatregelenpakketten*: Beschrijf het ecologische belang en de functie van de Vlake van de Raan in de Zuidwestelijke Delta en de (ondiepe) kustzone. Dit biedt informatie voor de afstemming van de maatregelenpakketten in de Natura 2000-gebieden in de ondiepe kustzone en Zuidwestelijke Delta.
- *Neem concrete doelen op*: Neem in het MER een vertaling op van de geldende Natura 2000-doelen voor oppervlakte en kwaliteit van de natuur naar concrete en meetbare doelen en baken deze ruimtelijk af. Geef aan voor welke habitattypen en soorten nu al verslechtering optreedt en waarvoor maatregelen (dus) prioriteit moeten krijgen.
- *Maatregelenpakketten en voorkeursalternatief*: Werk maatregelen uit om bestaande knelpunten voor natuurbehoud en -verbetering weg te nemen. Geef aan wat de ernst en omvang van de geconstateerde knelpunten is, en geef daar de onzekerheden bij aan. Dit biedt informatie voor het beoordelen van de (bandbreedte van de) ecologische effectiviteit van maatregelen en voor het samenstellen van het maatregelenpakket dat in het beheerplan wordt opgenomen. Stem de maatregelenpakketten tussen de Natura 2000-gebieden in de kustzone en de Zuidwestelijke Delta op elkaar af.
- *Doelbereik en milieugevolgen*: Beoordeel in hoeverre de Natura 2000 doelen voor habitattypen en soorten worden gehaald met de maatregelenpakketten, waaronder het voorkeursalternatief. Neem de vergunningen voor garnalenvisserij mee bij het vaststellen van de referentiesituatie en bepaal de gevolgen hiervan voor het ecologische doelbereik. Maak één gezamenlijk beoordelingskader voor milieueffecten voor de milieueffectrapportages bij de beheerplannen in de Zuidwestelijke Delta en de kustzone.
- *Monitoring*: Geef aan hoe monitoring plaatsvindt gericht op het doelbereik voor habitattypen en soorten, sturende abiotische factoren en processen en het aanwezige bodemleven. Verzamel belangrijke gegevens die inzicht geven in het huidige doelbereik en de knelpunten en gegevens die nodig zijn voor het vaststellen van de nulsituatie voor maatregelen, liefst vooruitlopend op het beheerplan. Geef ook aan welke monitoring op milieugevolgen in brede zin plaatsvindt. Maak een plan voor de aanvulling van essentiële ontbrekende gegevens.

Relatie met Doeluitwerking Vlake van de Raan

Het rapport Doeluitwerking Vlake van de Raan vormt een belangrijke basis voor zowel NRD als plan-MER. Het beschrijft het huidige doelbereik op basis van monitoring, knelpunten en oplossingsrichtingen. Een deel van de informatie uit dit advies is al in het rapport Doeluitwerking aanwezig en kan mogelijk worden opgenomen in het plan-MER.

Conclusie

Het advies van de Commissie MER heeft niet geleid tot aanpassing van de NRD. De adviezen worden meegenomen bij het opstellen van het plan-MER.

3 Kernpunten uit de ingediende zienswijzen

In de ingediende zienswijzen zijn verschillende onderwerpen en aandachtspunten aangedragen. Hieronder worden de belangrijkste thema's samengevat die in de zienswijzen naar voren zijn gekomen. De aanbevelingen, zorgen en ideeën zijn zorgvuldig beantwoord. Omdat terugkerende thema's vaak vanuit een ander oogpunt zijn aangedragen, bleek het formuleren van één antwoord niet mogelijk. De thema's zijn daarom in hoofdstuk 5 individueel beantwoord.

3.1. Participatie/proces

1. Er zijn vragen gesteld over de beperkte vroegtijdige betrokkenheid van belanghebbenden in het doorlopen van het proces tot nu toe. Indieners hebben aangegeven niet alleen achteraf te willen adviseren, maar aan de voorkant betrokken te zijn bij het vaststellen van ambities, het signaleren van knelpunten en het ontwikkelen van alternatieven.
2. Er is behoefte aan meer transparantie in de categorieën die worden aangehouden voor het participatietraject. De zienswijze gaat over de correcte indeling van partijen die 'adviseren' in plaats van 'raadplegen'.
3. Er is aangegeven dat de communicatie richting ondernemers en gebruikers tot op heden als onvoldoende wordt ervaren.

3.2. Afwegingskader en beleidskaders (aanleiding, nut en noodzaak)

1. Er is kritiek geuit op de leidende rol van de ecologische doelen (doelbereik) zonder voldoende inbreng van maatschappelijke en economische overwegingen.
2. Er zijn kanttekeningen geplaatst bij het streven naar het zo snel mogelijk voldoen aan behoud.

3.3. Juridische en ecologische inhoudelijke punten op NRD

1. Er is opgemerkt dat de Europese verplichtingen (natuurherstelverordening) onjuist zijn weergegeven.

4 Aanpassingen in de NRD

4.1. Wijzigingen vanuit zienswijzen

Op basis van de ontvangen zienswijzen zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd in de NRD:

- Wijziging paragraaf 3.6: percentages herstelopgaven

Inbreng zienswijze

Volgens de indiener zijn de percentages genoemd in de NRD m.b.t. de Natuurherstelverordening niet correct. In de NRD zijn percentages opgenomen uit artikel 5 lid 1a en lid 1b van de Natuurherstelverordening. Volgens artikel 5 lid 1 a en 1b nemen de lidstaten herstelmaatregelen die nodig zijn om de niet in goede toestand verkerende oppervlaktes van de in bijlage II opgenomen habitattypen te verbeteren om ze in een goede toestand te brengen. Dergelijke herstelmaatregelen worden genomen:

- a) Uiterlijk in 2030, op minstens 30 % van de totale oppervlakte van de groepen 1 tot en met 6 van de in bijlage II opgenomen habitattypen die niet in goede toestand verkeert, zoals gekwantificeerd in het in artikel 15 bedoelde nationale herstelplan;
- b) Uiterlijk in 2040, op minstens 60 % en uiterlijk in 2050 op minstens 90 % van de oppervlakte van elk van de groepen 1 tot en met 6 van de in bijlage II opgenomen groep habitattypen die niet in goede toestand verkeert, zoals gekwantificeerd in het in artikel 15 bedoelde nationale herstelplan;

Volgens de indiener is het habitatype H1110B echter opgenomen in groep 7 van bijlage II van de Natuurherstelverordening en daarvoor geldt volgens artikel 5 lid 1c en 1d een nog nader te bepalen percentage:

- c) Uiterlijk in 2040, op minstens twee derde van het in punt d) van dit lid vermelde percentage van de oppervlakte van groep 7 van de in bijlage II opgenomen habitattypen die niet in goede toestand verkeert, zoals gekwantificeerd in het in artikel 15 bedoelde nationale herstelplan; en
- d) Uiterlijk in 2050, op een overeenkomstig artikel 14, lid 3, bepaald percentage van de oppervlakte van groep 7 van de in bijlage II opgenomen habitattypen die niet in goede toestand verkeert, zoals gekwantificeerd in het in artikel 15 bedoelde nationale herstelplan.

Overweging

H1110B is inderdaad opgenomen in groep 7 van bijlage II van de Natuurherstelverordening. De genoemde percentages in de NRD gelden hiervoor niet. Indiener stelt dat de lidstaat zelf kan bepalen op welk percentage van het niet in goede toestand verkerende zachte habitatype herstelmaatregelen getroffen zullen worden. Dit is niet geheel juist. Dit percentage zal moeten aansluiten bij de drempelwaarden die onder de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM, Richtlijn 2008/56/EG) behaald moet worden. Op basis hiervan kan worden bepaald of de goede milieutoestand (onder descriptor 1 en 6 van de KRM) kan worden behaald. Deze drempelwaarde zal op basis van ecologische gronden moeten worden vastgesteld. De te nemen specifieke maatregelen zullen wel mede rekening houdend met de sociaaleconomische situatie (waaronder beroepsvisserij), moeten worden bepaald.

Het rapport Doeluitwerking en de NRD baseren zich mede op de *Bouwsteen ten behoeve van het Strategisch Plan Natura 2000, H1110 (Wijnhoven, 2022)*. Hierin staat het advies om ten minste 75% van het oppervlak van H1110B te herstellen tot een goede conditie. De bouwsteen concludeert dat voor dit herstel het noodzakelijk is om een substantieel deel van H1110B te vrijwaren van enige vorm van onnatuurlijke fysieke verstoring. Hiervoor zijn specifiek grenswaarden noodzakelijk voor het areaal aan 'niet verstoord gebied' dat nodig is voor een goede kwaliteitstoestand. De bouwsteen noemt in 2040 50% van het oppervlak vrijwaren van fysieke verstoring om in 2050 in 75% procent van het oppervlak een gunstige staat van instandhouding te bereiken. Er zijn tot nu toe geen andere bronnen beschikbaar gekomen die een ander percentage adviseren. In de NRD is nu aangesloten bij de reeds vastgestelde percentages voor de andere habitattypen om daarmee de effecten in beeld te kunnen brengen. Afhankelijk van de politieke voortgang volgt het dan vastgestelde percentage in het MER, dan wel houden we vast aan de percentages zoals opgenomen in de *Bouwsteen ten behoeve van het Strategisch Plan Natura 2000, H1110 (Wijnhoven, 2022)* of andere percentages die aansluiten en waarover bestuurlijke besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Oude tekst in concept NRD

Dergelijke herstelmaatregelen worden genomen (de verplichtingen staan in artikel 4 lid 1 voor het herstel van land-, kust- en zoetwaterecosystemen en in artikel 5 lid 1 voor het herstel van mariene ecosystemen):

- Uiterlijk in 2030, op minstens 30% van de totale oppervlakte van alle in de Natuurherstelverordening opgenomen habitattypen die niet in goede toestand verkeren;
- Uiterlijk in 2040, op minstens 60% van de oppervlakte van alle in de Natuurherstelverordening opgenomen groep habitattypen die niet in goede toestand verkeert;
- Uiterlijk in 2050 op minstens 90% van de oppervlakte van alle in de Natuurherstelverordening opgenomen groep habitattypen die niet in goede toestand verkeert.

Nieuwe tekst in definitieve NRD

Dergelijke herstelmaatregelen worden genomen (de verplichtingen staan in artikel 4 lid 1 voor het herstel van land-, kust- en zoetwaterecosystemen en in artikel 5 lid 1 voor het herstel van mariene ecosystemen). Voor het habitatype van Vlake van de Raan, H1110, zijn nog geen percentages vastgesteld van het oppervlak. Dit wordt op een later moment door het Rijk uitgewerkt.

De maatregelen die in de Natura 2000-beheerplannen opgenomen gaan worden, zijn gericht op het realiseren van volledig doelbereik in 2050. Aangezien het nieuwe beheerplan in beginsel een werkingsduur van zes jaar heeft en hierbinnen niet alle instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden behaald, wordt voor het samenstellen van het uiteindelijke voorkeursalternatief (VKA) in het MER gewerkt met de volgende basisambitie:

- Het zo snel mogelijk nemen van maatregelen om te voldoen aan de behoudsdoelstellingen (stand van zaken ten tijde van aanwijzing);
- Dat in 2030 maatregelen getroffen worden om ten minste 30% van het oppervlak – van habitats die niet in gunstige toestand verkeren – in goede toestand te brengen en om ten minste 30% van de eventueel benodigde extra oppervlakte voor uitbreiding te realiseren en tevens om een gunstige kwaliteit en kwantiteit van de leefgebieden van richtlijnsoorten te bereiken;
- Het geven van een doorkijk naar 60% in 2040 en 90% in 2050.

- Wijziging paragraaf 3.4: onderbouwing kwaliteit bodemleven

Inbreng zienswijze

In de NRD staat dat er indicaties zijn voor soortenarme levensgemeenschappen door een onnatuurlijke hoge bodemdynamiek. Hierbij wordt verwezen naar de KRM-factsheet Benthische habitats kwaliteit. De indiener kan deze woorden niet terugvinden in de referentie en geeft met bronnen aan dat de kwaliteit van het habitattype niet is verslechterd. Volgens de indiener is de conclusie dat er een knelpunt speelt voor de kwaliteit van het habitattype niet op feiten gebaseerd.

Overweging

Er is sinds het opstellen van de NRD nieuwe informatie beschikbaar gekomen over de kwaliteit van het bodemleven in de Vlake van de Raan. Dat betreft onder andere de Passende Beoordeling ter onderbouwing van de vergunning voor de garnalenvisserij uit 2025 en onderzoek van Escaravage uit 2025 (Vincent Escaravage, 2025. *Bodemdieren in de Scheldemonding: ruimtelijke verspreiding en de relatie met omgevingsfactoren; Suppletie Scheldemonding, benthosmonitoring met bodemschaaf en boxcorer, T0 (2022-2023) surveys*. Wageningen, Wageningen Marine Research). Deze rapporten geven mogelijk een ander beeld dan nu in de NRD staat. Kennelijk komen verschillende wetenschappelijke onderzoeken en toetsingen tot verschillende conclusies over de kwaliteit van het bodemleven en de rol van menselijke verstoring daarin.

Gelet op het voorgaande wordt de conclusie uit de NRD aangepast. De conclusie zal zijn dat uit onderzoek blijkt dat kwaliteit van het bodemleven over het algemeen laag is terwijl er ook locaties zijn met betere kwaliteit. In de NRD zal eveneens worden benoemd dat er een aanzienlijke visserijdruk aanwezig is, die volgens wetenschappelijk onderzoek de kwaliteit van het bodemleven beïnvloedt, maar dat volgens de Passende beoordeling garnalenvisserij de kans op significant negatieve effecten van enkel de garnalenvisserij is uit te sluiten.

Oude tekst in concept NRD

Er zijn indicaties voor een relatief soortenarm bodemleven wat duidt op een zeer hoge bodemdynamiek die niet past bij dit habitattype. Een dergelijke zeer hoge bodemdynamiek komt van nature niet voor in de Vlake van de Raan en kan alleen door menselijke bodemberoering worden veroorzaakt.

Nieuwe tekst in definitieve NRD

Verschillende onderzoeken komen tot verschillende conclusies over de kwaliteit van het bodemleven van dit habitattype. Enerzijds zijn er indicaties voor een relatief soortenarm bodemleven wat duidt op een zeer hoge bodemdynamiek die niet past bij dit habitattype. Volgens deze onderzoeken komt een dergelijke zeer hoge bodemdynamiek van nature niet voor in de Vlake van de Raan en kan alleen door menselijke bodemberoering worden veroorzaakt. Anderzijds zijn er ook onderzoeken die laten zien dat er locaties zijn met een betere kwaliteit van het bodemleven en een recent opgestelde passende beoordeling voor de garnalenvisserij geeft aan dat de kans op significant negatieve effecten, op het habitattype permanent overstroomde zandbanken, door garnalenvisserij is uit te sluiten, volgens de Passende Beoordeling. Daarbij speelt wel dat er een aanzienlijke visserijdruk aanwezig is, die volgens deskundigen en literatuur in theorie de kwaliteit van het bodemleven beïnvloedt.

5 Individuele beantwoording zienswijzen Vlake van der Raan

5.1. Zienswijze 1 - id. 105655324

Zienswijze 1.1 Rol van stakeholders

De indiener waardeert dat Rijkswaterstaat veel waarde hecht aan zorgvuldige afstemming en overleg met stakeholders. Terecht wordt gesteld dat partijen door het beheerplan mogelijk geraakt worden in hun belangen. In de NRD wordt aangegeven dat organisaties die gebruikersbelangen vertegenwoordigen, zoals dat ook geldt voor de indiener, zijn ingedeeld in de categorie 'raadplegen' en dat dergelijke organisaties worden uitgenodigd om op specifieke onderwerpen of vragen mee te denken. Indiener wil hieraan graag meewerken. Daarbij acht indiener het echter vanzelfsprekend dat deze vanaf het begin van het proces wordt betrokken en ook tijdig hun kennis en ervaring kunnen inbrengen wanneer het gaat om de vaststelling van (wetenschappelijke) feiten en de te maken keuzes en afwegingen (zie ook de reactie op de evaluatierapporten van 18 februari 2025). In de huidige opzet is van een dergelijke betrokkenheid geen sprake en kan indiener steeds pas achteraf reageren als belangrijke keuzes al zijn gemaakt. Bij de opstelling van eerdere beheerplannen werd uitdrukkelijk gezocht naar draagvlak voor de te nemen maatregelen. In de huidige opzet wordt indiener niet proactief betrokken bij het definiëren van de opgaven (behoud of verbetering) en het inventariseren en bediscussiëren van de knelpunten daarbij. Ook worden wij niet betrokken in het proces om te komen tot alternatieven en het voorkeursalternatief volgens de 'zeeftechniek'. In de huidige opzet mogen wij dus participeren maar van een daadwerkelijke inbreng of invloed is geen sprake.

Reactie 1.1

Hartelijk dank voor het indienen van uw zienswijze en het delen van uw waardevolle inzichten. Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, werksessies en klantgesprekken). Na de eerste contacten, onder andere met u, gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor nodigen wij u opnieuw uit bijvoorbeeld via (ronde tafel) gesprekken om uw belangen, kennis en ideeën in te brengen.

Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor het nemen van de aanwijzingsbesluiten. Daarin staat de opgave (behoud, uitbreiding en/of verbetering) verwoord. Het is aan de bevoegde gezagen om aan deze opgave invulling te geven. Daarbij geldt, anders dan bij het vorige beheerplan, dat nu ook toegewerkt moet worden naar de uitbreidings- en verbeteropgaven en dat in lijn met de natuurherstelverordening toegewerkt moet worden naar een landelijke gunstige staat van instandhouding voor alle instandhoudingsdoelstellingen.

In het plan-MER wordt van mogelijke maatregelpakketten getoetst in hoeverre ze bijdragen aan het doelbereik en welke effecten er optreden op andere milieu- en omgevingsfactoren (o.a. maatschappelijke en economische aspecten). Welke maatregelen daadwerkelijk in het beheerplan komen te staan en worden uitgevoerd is een bestuurlijk besluit van de bevoegde gezagen.

Zienswijze 1.2 Doelbereik

De indiener schrijft dat in de NRD wordt gesteld dat “doelbereik in principe leidend is”. De gekozen werkwijze leidt ertoe dat economische of maatschappelijke overwegingen feitelijk geen of maar een marginale rol spelen bij de invulling van doelen en de bepaling van alternatieven. Dit wijkt nadrukkelijk af van vastgelegd beleid waarin maatschappelijke en economische overwegingen (“haalbaar en betaalbaar”) nadrukkelijk wel worden benoemd als kader waarbinnen maatregelen vorm moeten krijgen (zie ook de zienswijze van indiener m.b.t. de wijziging van het doelensysteem van 30 mei 2025).

Wijzigingen in het doelensysteem kunnen belangrijke juridische en economische gevolgen hebben voor bestaand gebruik. Dat geldt ook voor vaststellingen (toekenning van concrete waarden) m.b.t. het doelbereik en het ambitieniveau. Daarom is indiener in algemene zin van mening dat wijzigingen in het doelensysteem en andere besluiten die verstrekkende gevolgen zullen hebben voor bestaande gebruikers – en dat is hier het geval - aan deze gebruikers en de politiek moeten worden voorgelegd en dat daarover vervolgens volgens de principes van ons democratisch bestel een besluit wordt genomen. Een voorbeeld waar dit in de ogen van de indiener nu misgaat betreft de vaststelling van de basisambitie voor de komende beheerplanperiode in de NRD. Deze is blijkens de tekst van de NRD gebaseerd op de Natuurherstelverordening. (De beschrijving in de NRD van de Europese verplichtingen van Nederland in dit kader is onvolledig en daarmee (juridisch) onjuist zoals in de volgende paragraaf nader wordt toegelicht.) De vaststelling van de basisambitie van de beheerplannen is gelet op de mogelijke consequenties (o.a. steeds verdergaande gebiedssluitingen) in de ogen van indiener een belangrijk politiek besluit dat pas na overleg met gebruikers genomen kan worden.

Reactie 1.2

Wij begrijpen uw zorg omtrent mogelijke wijzigingen in de doelen en basisambitie, wat bepalend is voor het treffen van maatregelen. De doeluitwerking betreft de uitwerking van het aanwijzingsbesluit, hier zijn dus geen fundamentele keuzes gemaakt in de doelen die worden nagestreefd. U heeft gelijk dat de basisambitie van de NRD inderdaad nog niet volledig in lijn is met de eisen vanuit de Natuurherstelverordening. Wij zijn hier ook al op geattendeerd door het ministerie van LNVN. Er is een aangepaste basisambitie geformuleerd om richting te geven aan de maatregelen die in het komende beheerplan worden opgenomen en welke later kunnen worden uitgevoerd. Het uiteindelijke doel is het bereiken van alle instandhoudingsdoelstellingen.

Zienswijze 1.3 Verordening Natuurherstel: herstelpercentage voor de visserij

Indiener stelt dat in de NRD wordt gerefereerd aan de Natuurherstelverordening. Daarbij wordt, verwijzend naar artikel 5 lid 1 van deze verordening, gesteld dat Nederland in respectievelijk 2030, 2040 en 2050 voor 30, 60 en 90% van de totale oppervlakte van alle in de Natuurherstelverordening opgenomen habitattypen die niet in goede toestand verkeren herstelmaatregelen dient te treffen. Indiener stelt dat dit niet juist is. Deze percentages gelden immers niet voor de in Annex II genoemde Groep 7 (Zachte sedimenten niet dieper dan 1.000 meter diepte). Dit betreft onder meer habitatype H1110 dat het grootste deel van het oppervlak van Natura 2000-gebied. Voor groep 7 is een uitzondering gemaakt en mogen de lidstaten zelf in hun Nationale herstelplannen het percentage vaststellen dat zij wensen te herstellen. Dit vanwege het feit dat deze zachte sedimenten in bepaalde lidstaten een heel groot verspreidingsgebied kennen (Preambule nr. 37).

Voorgaande betekent dat Nederland wat betreft zachte sedimenten (H1110, H1140, H1130, H1160) zelf kan bepalen in welke mate herstelmaatregelen worden getroffen. Dat betekent ook dat Nederland bij het vaststellen van de ambities rekening mag houden met de aanwezigheid van bestaande activiteiten zoals de visserij. Het bepalen van de ambitie wat betreft de zachte sedimenten betreft daarmee geen ecologische vraag maar een politieke. Uit de NRD leiden wij af dat het de ambitie van Rijkswaterstaat is om in 2030 30% van de habitats te verbeteren en in de periode daarna 60 en 90%. In combinatie met de in de NRD neergelegde opvatting dat bodemberoering een knelpunt vormt voor de kwaliteit van H1110, zou dit erop neerkomen dat visserij vrijwel geheel uit de Natura 2000-gebieden moet verdwijnen. Duidelijk mag zijn dat de Tweede Kamer daar in meerderheid geen voorstander van is. Indiener meent dan ook dat de Staatssecretaris van LNVN eerst zoals voorgeschreven in artikel 14 lid 3 van de Natuurherstelverordening in samenspraak met de Tweede Kamer een herstelpercentage voor Groep 7 dient vast te stellen. Pas daarna kunnen de doelen m.b.t. H1110 nader worden uitgewerkt in de beheerplannen.

Reactie 1.3

De indiener heeft gelijk, H1110B is opgenomen in groep 7 van bijlage II van de Natuurherstelverordening. De percentages voor habitattypen in deze groep kunnen door de lidstaten zelf worden vastgesteld. Dat is op het moment van schrijven nog niet gebeurd. Nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van Natura 2000-doelstellingen of het Natuurplan, dat wordt opgesteld door het ministerie van LNVN, kunnen leiden tot het tussentijds bijstellen van de basisambitie.

Zienswijze 1.4 Behoudsopgaven en verbeterdoelen: Staat van instandhouding H1110B

Indiener schrijft dat voor in de NRD genoemde habitatype H1110, zeehonden en trekvissoorten een behoudsopgave geldt. Dit betekent dat er, zolang geen sprake is van verslechtering sinds de referentiedatum, geen verbetermaatregelen noodzakelijk zijn in de Vlake van de Raan. Het doel is immers behoud van de bestaande situatie.

Met betrekking tot habitatype H1110 wordt dit in het aanwijzingsbesluit als volgt toegelicht: "Het subtype permanent overstroomde zandbanken, Noordzeekustzone (subtype B) komt voor in een buitendelta. De kwaliteit van dit subtype verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Echter, over de staat van instandhouding van het subtype in de Vlake van de Raan is nauwelijks iets bekend. Ook heeft de Vlake van de Raan slechts een beperkte bijdrage aan het landelijke areaal van dit subtype. Om deze redenen is de doelstelling op behoud gezet."

Gelet op de als matig ongunstig aangemerkte landelijke staat van instandhouding is voor de Noordzeekustzone verbetering van de kwaliteit van habitatype H1110B tot doel gesteld. De Noordzeekustzone beslaat meer dan de helft van het aangewezen areaal van dit habitatype. In de toelichting bij het aanwijzingsbesluit Vlake van de Raan staat: "Gericht op het voorkomen van de achteruitgang is voor de gebieden Voordelta (113), Vlake van de Raan (163) en Westerschelde & Saeftinghe (122) behoud tot doel gesteld. Met deze benadering wordt een landelijk gunstige staat van instandhouding van het habitatype nagestreefd op een haalbare en betaalbare manier." Indiener heeft deze visie breder toegelicht in de zienswijze op de wijziging van het Natura 2000-doelensysteem van 30 mei 2025 (als bijlage bij de ingediende zienswijze gevoegd).

Zoals eerder toegelicht, verplicht de Natuurherstelverordening de lidstaten niet om 90% van het deel van H1110 dat niet in een gunstige staat verkeert stapsgewijs in een gunstige staat van instandhouding te brengen. De Natuurherstelverordening erkent dat het gaat om zeer grote oppervlakten en dat de staat van instandhouding voor grote delen van H1110 nog niet in kaart is gebracht. Artikel 5 lid 7c bepaalt dat de lidstaten moeten verzekeren dat in 2040 de toestand van minstens 50% van het areaal aan zachte sedimenten (Bijlage II Groep 7) bekend is. Uiterlijk in 2050 dient dat 100% te zijn (artikel 7 lid d). Een en ander betekent dat Nederland eerst de staat van instandhouding van H1110 in de Vlake van de Raan kan vaststellen alvorens over te gaan tot herstelmaatregelen.

Reactie 1.4

De Natuurherstelverordening heeft wel degelijk een opgave voor maatregelen opgenomen voor groep 7, ondanks dat de percentages nog niet vastgesteld zijn, namelijk:

- *Uiterlijk in 2040, op minstens twee derde van een percentage wat vastgesteld moet worden in het nationale herstelplan; en*
- *Uiterlijk in 2050 op het percentage van de oppervlakte zoals aangegeven in het nationale herstelplan.*

Het in dit artikel, eerste alinea, punt d), bedoelde percentage wordt zodanig vastgesteld dat dit niet in de weg staat aan het realiseren of in stand houden van een goede milieutoestand, zoals bepaald op grond van artikel 9, lid 1, van Richtlijn 2008/56/EG.”

Er is sinds het aanwijzingsbesluit uit 2010 meer informatie beschikbaar gekomen over de kwaliteit van het habitatype in de Vlake van de Raan. In het rapport Doeluitwerking is de staat van instandhouding van alle kwaliteitsaspecten beoordeeld. Een aantal kwaliteitsaspecten is in orde, een aantal is hersteld en een aantal voldoet nog niet. Het rapport Doeluitwerking heeft hiervoor gebruik gemaakt van de beschikbare onderzoeksrapporten en monitoringgegevens. Gelet op de literatuur en omdat nog niet aan alle kwaliteitsaspecten voldaan is, is in de NRD de kwaliteit als matig ongunstig beoordeeld. Dit is in lijn met de landelijke beoordeling van de staat van instandhouding in het Profieldocument. Er is voldoende informatie beschikbaar om te starten met het treffen van (onderzoeks-)maatregelen zodat in komend beheerplan al toegewerkt wordt naar herstel en oplossen van kennisleemtes.

Zienswijze 1.5 Behoudsopgaven en verbeterdoelen: Structureel zeer hoge bodemdynamiek

Indiener stelt dat in de NRD iets anders gebeurt dan al toegelicht onder voorgaande paragraaf 1.4 Behoudsopgaven en verbeterdoelen: Staat van instandhouding H1110B. In tabel 3 van de NRD wordt aangegeven dat de staat van instandhouding van H1110B matig ongunstig is, terwijl het aanwijzingsbesluit stelt dat over dit subtype nauwelijks iets bekend is. In tabel 3 en in de tekst van de NRD wordt aangegeven dat er indicaties zijn “voor een relatief soortenarm bodemleven wat duidt op een zeer hoge bodemdynamiek die niet past bij dit habitatype. Een dergelijke zeer hoge bodemdynamiek komt van nature niet voor in de Vlake van de Raan en kan alleen door menselijke bodemberoering worden veroorzaakt.” Dit is volgens indiener feitelijk niet meer dan speculatie. Immers, ondanks het feit dat de staat van instandhouding nog niet is vastgesteld, wordt volgens indiener toch de conclusie getrokken dat bodemberoering heeft geleid tot een matig ongunstige staat van instandhouding.

Reactie 1.5

Het aanwijzingsbesluit dateert uit 2010. Sindsdien zijn veel onderzoeksresultaten beschikbaar gekomen en is er een beter inzicht in de kwaliteit van het Natura 2000-gebied. De conclusie in de NRD en het rapport Doeluitwerking is ook niet op één bron gebaseerd maar op meerdere. Zoals hiervoor benoemd zijn er recente wetenschappelijke rapporten (zoals Vincent Escaravage, 2025) en toetsingen (zoals de Passende beoordeling voor garnalenvisserij) over de (impact op de) kwaliteit van het habitattype die nog niet in de NRD en rapport Doeluitwerking zijn verwerkt. Deze stukken geven een ander beeld dan nu in de NRD staat. In de definitieve NRD is deze tekst aangepast. Zie hoofdstuk 4 in deze reactienota voor de wijzigingen in de NRD.

Zienswijze 1.6 Behoudsopgaven en verbeterdoelen: Soortenarm

Indiener geeft aan dat in de NRD wordt gesteld dat H1110 relatief soortenarm is. In het Natura 2000 evaluatierapport Vlake van de Raan is dit volgens indiener echter niet terug te vinden. Hier staat namelijk: "Op basis van monitoringsgegevens uit 2015 is een kwaliteitsbeoordeling gedaan op basis van BISI-indicatoren (Wijnhoven, 2018; KRM factsheet). Daaruit bleek dat het aandeel grote en/of langlevende soorten lager is dan valt te verwachten onder goede bodemkwaliteit omstandigheden (KRM factsheet)." Ook dit laatste is volgens indiener echter niet helemaal correct. In de KRM-factsheet staat namelijk dat "grote en/of langlevende soorten in veel lagere abundanties worden aangetroffen dan valt te verwachten onder goede bodemkwaliteit omstandigheden (referentie)". Niet het aantal grote en/of langlevende soorten maar de aantallen van deze soorten zijn dus lager dan de referentie. Wat betreft dit laatste is daarbij volgens indiener van belang dat de referentie per definitie veel hoger is dan de goede kwaliteitstoestand. Van Wijnhoven (2024) schrijft hierover: "Het referentieniveau is per definitie BISI=1. De verwachting is dat de drempelwaarde voor een goede kwaliteit (geen substantiële verstoring) rond de BISI=0,5 zal liggen. Dit is ook ongeveer het niveau waarop significante verschillen met de referentietoestand kunnen worden gedetecteerd op basis van het huidige KRM-monitoringprogramma (Wijnhoven, 2022)." Welke BISI-score een gunstige staat van instandhouding impliceert, is dus tot nog toe niet vastgesteld. Indiener stelt dat voorgaande betekent dat het niet juist is om de kwaliteitstoestand van H1110B af te leiden uit de BISI-score voor het jaar 2015.

Daarnaast geldt natuurlijk dat de gebruikte gegevens refereren naar een monitoring in het jaar 2015. Sindsdien is nieuwe informatie beschikbaar gekomen. In Wijnhoven (2024) is dit voor de periode 2016-2021 beschreven en lijkt sprake van een positieve trend. De interpretatie van de beschikbare gegevens in de NRD is dus evident onjuist en de gegevens zijn inmiddels zeer gedateerd.

Reactie 1.5

Op pagina 64, paragraaf 6.3.1, derde alinea van het evaluatierapport staat: *Het bodemleven in de Vlake van de Raan, ook in de van nature relatief minder dynamische delen, bestaat overwegend uit individuele, maar soortenarme levensgemeenschappen. In het rapport van Wijnhoven, wat indiener ook aanhaalt, staat in figuur 13a dat de situatie in 1985 duidelijk beter was dan de situatie in de periode 2009-2021, waarover de trendbepaling heeft plaatsgevonden. Het rapport geeft tevens het volgende aan: "De visserijdruk, die hoog te noemen is, zal voor een groot deel de geringe kwaliteit van de bentische habitats bepalen." En: "De SubSAR-waarden vertonen echter wel een significante toename, wat er op kan duiden dat de totale visserij gelijk is gebleven, maar er een verschuiving is in het type vistuig dat op de Vlake van de Raan wordt ingezet."*

We zijn het echter met de indiener eens dat dit op basis van nieuwe informatie (zie hiervoor) anders kan worden opgeschreven, namelijk dat er ook gebieden met een hogere soortenrijdom aanwezig zijn. De nieuwe onderzoeksrapporten die de indiener noemt in haar zienswijze worden in de vervolgstappen betrokken.

Zienswijze 1.7 Behoudsopgave en verbeterdoel: Toename garnalenvisserij

Zoals gezegd geldt daarbij voor H1110 een behoudsopgave. De boomkorvisserij in de Vlake van de Raan is beëindigd sinds 2021. Deze kan dus geen rol meer spelen en theoretisch beschouwd zou deze ontwikkeling geleid op de zware bodemberoering met dit vistuig geleid moeten hebben tot een sterke verbetering. In het evaluatierapport Vlake van de Raan wordt echter gesuggereerd dat er wat betreft de garnalenvisserij sprake is geweest van een toename die verbetering in de weg zou kunnen staan. Daartoe wordt in het evaluatierapport het aantal visuren in 2015 vergeleken met 2020. Indiener heeft in zijn brief het aantal visuren voor garnalenvisserij in Nederland en België inzichtelijk gemaakt voor de periode 2013-2024. Volgens deze grafiek was in 2020 het aantal visuren hoger dan in 2015. Van een structurele stijging in de afgelopen 10 jaar is echter duidelijk geen sprake geweest. Daarmee is aangetoond dat er sinds de aanwijzing geen sprake is geweest van een toename van bodemberoering. Integendeel, gelet op het beëindigen van de boomkorvisserij is sprake geweest van een afname. Geconcludeerd moet dus worden dat van negatieve gevolgen voor de behoudsdoelstelling (verslechtering) zeer zeker geen sprake is geweest.

Reactie 1.7

Volgens de indiener staat er ten onrechte in het evaluatierapport dat een toename in garnalenvisserij heeft plaatsgevonden. Echter, deze conclusie uit het evaluatierapport is niet in de NRD of rapport Doeluitwerking overgenomen.

Zienswijze 1.8 Behoudsopgave en verbeterdoel: garanderen voldoende areaal onverstoorde bodem

In de NRD wordt het garanderen van voldoende areaal onverstoorde bodem als oplossingsrichting gezien. Volgens indiener is de zeebodem in de Vlake van de Raan van nature dynamisch en wordt door stromingen en golfwerking regelmatig verstoord. Het bodemleven is aan deze hoge dynamiek aangepast. Een zekere mate van bodemberoering hoeft dan ook geen gevolgen te hebben voor de staat van instandhouding van H1110. Er zijn ook geen wetenschappelijke aanwijzingen dat het bodemleven in de Vlake van de Raan door bodemberoering is aangetast of achteruitgegaan. In de NRD wordt een voorbarige conclusie getrokken op basis van hypothesen.

Reactie 1.8

De NRD en rapport Doeluitwerking baseren zich op beschikbare literatuur waaronder:

- *De bouwsteen (Wijnhoven, 2022) die stelt dat om een gunstige staat van instandhouding te bereiken een substantieel deel van het habitatype gevrijwaard moet worden van enige vorm van onnatuurlijke fysieke verstoring;*
- *Onderzoeken (o.a. Wijnhoven, 2023) die een relatie leggen tussen bodemberoering door visserij en kwaliteit van bodemleven;*
- *De evaluatie van het beheerplan (Schilt et al., 2023)*

Nieuwe wetenschappelijke rapporten zoals eerder genoemd zullen in vervolgstappen worden meegenomen en zo nodig worden de conclusies daarop aangepast.

Zienswijze 1.9 Behoudsopgaven en verbeterdoelen: Ambitieniveau

Alvorens maatregelen worden voorgesteld, dient, zoals in het voorgaande beschreven, het ambitieniveau te worden vastgesteld. Daarnaast is de vaststelling van de huidige staat van instandhouding van H1110 in de Vlake van de Raan noodzakelijk. Aangezien sprake is van een behoudsdoelstelling en verslechtering van de bodemkwaliteit kan worden uitgesloten, is behoud van de huidige situatie inclusief de bestaande bodemberoerende visserij voldoende.

Reactie 1.9

In de NRD wordt, zoals hiervoor staat toegelicht en in lijn met de rechtstreekse werking van de Natuurherstelverordening, voornamelijk het advies uit de bouwsteen (Wijnhoven, 2022) gevolgd totdat het ministerie van LNV in haar Natuurplan een ander doel heeft vastgelegd. De huidige staat van instandhouding is in de doeluitwerking beoordeeld op basis van best beschikbare informatie.

Zienswijze 1.10 Behoudsopgave en verbeterdoel: verslechtering bodemkwaliteit

In de NRD wordt gesteld dat er indicaties zijn voor een relatief soortenarm bodemleven wat duidt op een zeer hoge bodemdynamiek die niet past bij habitattypen H1110B. De conclusie wordt hierbij getrokken dat een dergelijke hoge bodemdynamiek niet van nature voorkomt in de Vlake van de Raan en alleen door menselijke bodemberoering kan worden veroorzaakt. In de NRD wordt dit verder niet onderbouwd en ook in de Evaluatie Natura 2000-beheerplan Vlake van de Raan wordt deze conclusie niet getrokken. Integendeel, dit rapport geeft weer dat de Vlake van de Raan wordt gekenmerkt door een hoge dynamiek (met name aan de randen van het gebied) en daardoor van nature minder gevoelig is voor bodemberoering. Volgens het evaluatierapport zijn er in de Vlake van de Raan tijdens de beheerplanperiode geen aanwijzingen gevonden voor significante veranderingen in de geomorfologie of natuurlijke dynamiek. Bovendien wordt gesteld dat de dynamiek in dit gebied vergelijkbaar is met die van de Voordelta. In de NRD voor de Voordelta wordt dan ook niet geconcludeerd dat de hoge bodemdynamiek daar onnatuurlijk is. In de NRD voor de Vlake van de Raan wordt echter gesteld dat "een dergelijke zeer hoge bodemdynamiek van nature niet voorkomt" en alleen door menselijke bodemberoering kan worden veroorzaakt. Deze conclusie wordt niet onderbouwd met feiten of literatuur. Wij verzoeken u daarom deze stellingname met feiten te onderbouwen, dan wel de conclusie aan te passen.

Reactie 1.10

Voor het bereiken van een behoudsdoel kan ook eerst een herstel noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld als de kwaliteit verslechterd is zodat herstel nodig is om aan de behoudsopgave te voldoen. Behoud is ook niet per definitie een gunstige staat van instandhouding. Zoals eerder genoemd zijn er wetenschappelijke rapporten die concluderen dat de kwaliteit van bodemleven laag is, dat de visserijdruk een sturende factor is voor de kwaliteit van het bodemleven en dat voor een herstel naar een gunstige staat van instandhouding maatregelen nodig zijn. Daar staat een Passende Beoordeling tegenover die concludeert dat de kans op significant negatieve effecten als gevolg van de garnalenvisserij is uitgesloten. Dit betekent dus niet dat er geen negatieve effecten optreden. Beide conclusies zijn in de definitieve NRD benoemd. De NRD maakt daarmee duidelijk dat er kennelijk verschillende conclusies zijn getrokken door wetenschappers en schrijvers van toetsingen en vergunningverleners. De NRD geeft geen oordeel over wie gelijk heeft maar geeft een feitelijke beschrijving van de huidige stand van zaken.

1.1 Zienswijze 2 - id. 105639142

Zienswijze 2.1 Belangen

Indiener acht het uitermate belangrijk dat het nieuwe beheerplan Vlake van de Raan zorgvuldig en evenwichtig wordt opgesteld. Dit betekent voor de indiener dat er realistische doelen worden gesteld en dat er bij het uitwerken van maatregelen rekening gehouden wordt met de belangen van bestaande activiteiten. In dit licht heeft indiener een aantal kanttekeningen bij de NRD die zij hieronder toelichten.

Reactie 2.1

Wij danken u hartelijk voor het indienen van uw zienswijze en het meedenken in dit proces. Het beheerplan heeft als doel om de gestelde instandhoudingsdoelstellingen voor de Vlake van de Raan te behalen en toe te werken naar een landelijk gunstige staat van instandhouding. Uit de Doeluitwerking blijkt dat er verschillende knelpunten zijn die het behalen van doelstellingen op dit moment in de weg zitten. Zie ook ons antwoord bij reactie 1.1. In de plan-MER worden alle milieuaspecten meegenomen, maar dit beïnvloedt niet de verplichting om de doelen te behalen. Wel kan het de keuze van de te nemen maatregel beïnvloeden, indien er een keuze is.

Zienswijze 2.2 Kwaliteit H1110B

In de NRD staat dat er indicaties zijn voor soortenarme levensgemeenschappen door een onnatuurlijke hoge bodemdynamiek. Hierbij wordt verwezen naar de KRM-factsheet Benthische habitats kwaliteit. De indiener kan deze woorden niet terugvinden in de referentie en geeft met bronnen aan dat de kwaliteit van het habitatype niet is verslechterd. Volgens de indiener is de conclusie dat er een knelpunt speelt voor de kwaliteit van het habitatype niet op feiten gebaseerd.

De visserij was ten tijde van de aanwijzing reeds aanwezig en is niet toegenomen volgens indiener. Ergo de visserij kan de behoudsdoelstelling niet in de weg staan. Deze laatste logische redenering en de daaraan verbonden conclusie is neergelegd in de NRD Voordelta. Wij verzoeken u om ook in de NRD Vlake van de Raan van eenzelfde logische redenering uit te gaan.

Reactie 2.2

De conclusie in de NRD en het rapport Doeluitwerking is niet op één bron gebaseerd maar op meerdere. Zoals al bij reactie 1.4 benoemd zijn er recente rapporten over de kwaliteit van het habitatype die nog niet in de NRD en rapport Doeluitwerking zijn verwerkt. Deze rapporten geven een ander beeld dan nu in de NRD staat. Zie hoofdstuk 4 in deze reactienota voor de wijzigingen in de NRD.

Zienswijze 2.3 Bestaand recht en bewijslast

De indiener geeft aan dat sprake is van een behoudsdoelstelling en geen verbeterdoel. Daarnaast geeft de indiener aan dat ten tijde van de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden tot in de Tweede Kamer is benadrukt dat bestaande activiteiten (zoveel mogelijk) kunnen worden voortgezet en dat doelen gelet op het bestaande gebruik haalbaar en betaalbaar worden vastgesteld. Beide principes lijkt men nu te willen loslaten. Dit laatste zou betekenen dat de aanwijzing van Natura 2000 gebieden veel grotere effecten zal (kunnen) hebben voor bestaand gebruik dan destijds aan deze gebruikers is voorgehouden. Een dergelijke keuze is daarmee politiek en kan niet door ecologische bureaus worden voorbereid zoals nu wel gebeurt.

Reactie 2.3

De indiener heeft gelijk dat de NRD is opgesteld vanuit een ecologisch oogpunt. Er is eerst bepaald wat ecologisch gezien nodig is om de doelen te behalen. Dit is bij uitstek een taak die ecologische bureaus kunnen uitvoeren. Het uitwerken van de ecologische eisen is echter de eerste stap van het beheerplanproces en het plan-MER. De effecten van bestaande activiteiten en de mogelijke gevolgen voor deze activiteiten worden in de vervolgstappen beoordeeld.

U geeft aan dat eerder is benadrukt dat bestaande activiteiten zoveel mogelijk kunnen worden voortgezet. In de eerste beheerplanperiode is daarom 'bestaand gebruik' automatisch meegenomen en is dit niet gezien als probleem voor het behalen van ecologische doelen. Met de kennis van nu is dat een onterechte aanname en is er wel degelijk sprake van verslechtering. Bevoegd gezag heeft de wettelijke plicht om passende maatregelen te treffen die de overtreding van het verslechtingsverbod opheffen. Dit is nader uitgewerkt in het rapport Doeluitwerking.

De beoordeling wordt niet alleen door ecologen uitgevoerd maar tevens door deskundigen met betrekking tot de activiteiten. De sectoren worden tevens zelf betrokken bij de mogelijke maatregelen en gevolgen voor hun activiteiten. Pas daarna wordt een keuze gemaakt welke maatregelen wel of niet worden genomen. Dat laatste is een politieke keuze waarin de ecologische bureaus geen rol hebben.

Zienswijze 2.4 Natuurherstelverordening EU 2024/1991

In de NRD wordt m.b.t. de basisambitie voor het nieuwe beheerplan (30, 60 en 90% herstel) verwezen naar de Natuurherstelverordening. Ook wordt gesproken over het sluiten van gebieden voor fysieke bodemberoering op basis van het voorzorgsbeginsel uit de Europese regelgeving. Indiener wijst erop dat er momenteel nog geen herstelpercentages voor H1110B zijn vastgesteld en dat de Europese regelgeving ruimte geeft voor maatwerk waarbij rekening gehouden wordt met het feit dat in het overgrote deel van habitattype H1110 visserij plaatsvindt. Het formuleren van doelen in omvang en tijd en het op basis daarvan treffen van maatregelen vergt dan ook eerst een politieke belangenafweging.

Reactie 2.4

H1110B is opgenomen in groep 7 van bijlage II van de Natuurherstelverordening. De percentages voor habitattypen in deze groep kunnen door de lidstaten zelf worden vastgesteld. De percentages worden zodanig door het ministerie van LNVN vastgesteld dat dit niet in de weg staat aan het realiseren of in stand houden van een goede milieutoestand, zoals bepaald op grond van artikel 9, lid 1, van Richtlijn 2008/56/EG (Kaderrichtlijn Mariene Strategie). In hoofdstuk 4 van deze reactienota is een uitgebreider antwoord te vinden.

Zienswijze 2.5 Instandhoudingsdoel & realistische doelen

Indiener meent dat de conclusie in de NRD dat er sprake is van een knelpunt betreffende de kwaliteit van H1110B en dat het instandhoudingsdoel niet is behaald op geen enkele wijze met feiten is onderbouwd. Daarbij is tevens van belang dat voor de Vlake van de Raan sprake is van een behoudsopgave voor H1110B. Indien geen sprake is van verslechtering, en het duidelijk is dat de ten tijde van de aanwijzing bestaande situatie is verbeterd, moet logischerwijs geconcludeerd worden dat aan de behoudsdoelstelling is voldaan.

Volgens indiener is dus op geen enkele wijze met feiten onderbouwd dat het instandhoudingsdoel niet is behaald. Bovendien betreft H1110B een behoudsopgave volgens indiener.

Daarnaast vraagt indiener om realistische doelen. Indiener heeft belang bij een beheerplan dat zorgvuldig en evenwichtig wordt opgesteld. Bij de uitwerking van maatregelen moet rekening worden gehouden met de belangen van bestaande activiteiten.

Reactie 2.5

Voor het bereiken van een behoudsdoel kan ook eerst een herstel noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld als de kwaliteit verslechterd is zodat herstel nodig is om aan de behoudsopgave te voldoen. Behoud is ook niet per definitie een gunstige staat van instandhouding. Zie ook de antwoorden 1.5 en 1.10 bij zienswijze 1.

Zienswijze 2.6. Ambitieniveau

Alvorens maatregelen worden voorgesteld, dient, volgens de indiener, het ambitieniveau te worden vastgesteld. Daarnaast is de vaststelling van de huidige staat van instandhouding van H1110 in de Vlake van de Raan noodzakelijk.

Reactie 2.6

In de NRD wordt, zoals hiervoor staat toegelicht en in lijn met de rechtstreekse werking van de Natuurherstelverordening, voorsnog het advies uit de bouwsteen (Wijnhoven, 2022) gevolgd totdat het ministerie van LNVN in haar Natuurplan een ander doel heeft vastgelegd. De huidige staat van instandhouding is in de doeluitwerking beoordeeld op basis van best beschikbare informatie. (Zie ook de reactie op zienswijze 1.9)

Zienswijze 2.7 Oproep om rekening te houden met visserij

Naar aanleiding van het voorgaande verzoeken indieners met inachtneming van deze zienswijze de inhoud van de NRD op bovengenoemde punten te heroverwegen en zoals in het verleden beloofd uitdrukkelijk rekening te houden met de mogelijke nadelige gevolgen voor bestaand gebruik zoals de visserij.

Reactie 2.7

Wij hebben kennisgenomen van uw verzoek. Zoals al aangegeven in ons antwoord in reactie 2.1 danken wij u hartelijk voor uw inbreng in dit proces. We nemen uw verzoek mee in het proces voor het plan-MER.

1.2 Zienswijze 3 - id. 105425719

Zienswijze 3.1 Schets mogelijk toekomstbeeld

In de bijlage schetst de indiener een mogelijk toekomstbeeld van het aandachtsgebied de Voordelta en de Vlake van de Raan. Deze gebieden sluiten aan bij de Zuidwestelijke Delta. Deze samenhang roept de vraag op hoe Natura 2000 onder veranderende omstandigheden bij kan dragen aan natuurontwikkeling. Zal het komend beheerplan van invloed zijn op de lange termijn en zijn er clausules op te nemen om in te kunnen spelen op niet te voorspellen veranderingen die zich voordoen bij natuurlijke processen en maatregelen voor klimaatbestendigheid?

Reactie 3.1

Dit betreft de toekomstige inrichting van Nederland. Deze inbreng en de discussie hierover vindt niet plaats aan de tafel voor de beheerplannen, maar dient aan een andere tafel besproken te worden, bijv. bij het Deltaprogramma. Er gelden strikte regels voor aanpassingen aan Natura 2000-gebieden zoals is verwoord in het aan de

Tweede kamer aangeboden rapport Doorlichting Natura 2000. De doorlooptijd van zes jaar voor de beheerplannen is echter voldoende kort om tijdig bij te kunnen sturen om in te spelen op natuurlijke veranderingen zoals bijvoorbeeld klimaatverandering

Zienswijze 3.2 Informatiestroom over zout gehouden water

In natuurbeschermingskringen en de waterwereld groeit de overtuiging dat een schematische momentweergave van richtlijnsoorten en habitattypen en het vervolgens vastleggen van instandhoudingsdoelen en streefdoelen weinig toevoegen aan wat we kunnen doen vanuit beheer. Veel verkeerd ingeschatte doelen leiden tot onwerkbaar situaties. In de Zuidwestelijke Delta richt de informatiestroom van en naar maatschappelijke sectoren als wetenschap, politiek en natuurbeheer zich jarenlang eenzijdig op zout gehouden wateren. Zo'n gesloten front maakt dat er momenteel weinig ruimte is voor evenwichtige afwegingen. Om de dialoog naar klimaatbestendigheid vlot te trekken dient deze impasse te worden doorbroken. Klimaatverandering en zeespiegelstijging maken immers dat voor het blijvend functioneren van ons watersysteem naast opschaling grote structurele maatregelen worden vereist. Voorgaande vraagt om een hoge mate van flexibiliteit binnen een beheerplan. Ook al worden er vorderingen in die richting gemaakt, er is nog een lange weg te gaan. Tot slot: "Stromend water is 's werelds grootste architect." (David Attenborough). Samenwerken met water is dan ook cruciaal in het belang van mens en natuur.

Reactie 3.2

Indiener heeft gelijk dat de optimale invulling van een gebied met levende organismen een natuurlijk proces is. Het Natura 2000-beheerplan heeft als doel om dat proces te beschermen binnen de kaders die de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Natuurherstelverordening nu bieden. De NRD en het nog op te stellen plan-MER spelen echter op het niveau van de Vlake van de Raan. De gegeven doelstellingen zijn daarbij het uitgangspunt.

Zienswijze 3.3 Kanttekening bij het streven naar het zo snel mogelijk voldoen aan behoud

De oorspronkelijke bedoeling van Natura 2000 was de bescherming van langdurig bewezen natuur van Europees belang. Het is echter vaak verworden tot juridisch absolute menselijke doelstellingen. Rijkswaterstaat geeft aan dat een beheerplan een document is dat de doelen, aanpak en afspraken beschrijft hoe de aanwezige dieren en planten in het Natura 2000 gebied behouden kunnen blijven of verbeterd kunnen worden. De optimale invulling van elk gebiedsdeel met levende organismen is echter niet aan ons, maar een natuurlijk proces. De indiener plaatst dan ook kanttekeningen bij het streven naar het zo snel mogelijk voldoen aan behoud.

Reactie 3.3

Vanuit de Habitatrichtlijn geldt er een verslechteringsverbod. Dat betekent dat Nederland ervoor moet zorgen dat de omvang en kwaliteit ten tijde van de aanmelding van het gebied minimaal behouden moet blijven. Dit verplicht lidstaten om maatregelen te nemen om te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen. Dit worden passende maatregelen genoemd. Indien op termijn natuurlijke veranderingen optreden (dus geen veranderingen als gevolg van menselijk gebruik) dan is door het ministerie van LNV het Beleidskader doelwijziging ontwikkeld en kunnen doelen, onder strikte voorwaarden, worden aangepast.